

ULUSLARARASI TİCARETTE FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ*

Fatma PAMUKÇU**
Mehmet ÇAKMAK***

Öz

Kiralama bir varlığın kullanım hakkını geçici süreliğine edinmektir. Finansal kiralama, bir varlığın belirli bir bedel karşılığında ekonomik ömrünün tamamı ya da tamamına yakın bir süre için kullanım hakkının kiracıya verildiği ve bu süre sonunda varlığın sahiplik hakkının da devrinin öngörüldüğü bir finansman tekniğidir. Uluslararası finansal kiralama işlemleri finansal kiralama işlemlerinin sınır ötesine taşınmış halidir. Türkiye’de Uluslararası finansal kiralama işlemleri; finansal kiralama mevzuatı, vergi mevzuatı, gümrük mevzuatı, milletlerarası özel hukuk mevzuatı ve diğer mevzuat ile şekillenmektedir. Uluslararası finansal kiralama işlemleri hem ulusal hem de uluslararası mevzuat ile şekillendiğinden dolayı onun muhasebeleştirilmesine ilişkin olarak geliştirilen standartlara uyumlu olunması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı uluslararası finansal kiralamaya dair bilgi sunmak, yasal mevzuat açısından incelemek ve (finansal kiralama şirketi açısından) muhasebeleştirme sürecini irdelemektir. Bu amaçla uluslararası finansal kiralama işlemleri teorik olarak ele alınmış, Türkiye’de uluslararası ticaretteki durumuna ilişkin veriler sunulmuş, yasal mevzuat açısından irdelenmiş ve uluslararası ticarete finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesini ele almak için uygulamalı ithalat (teşvik belgesi kapsamlı ithalat) örneği ve özel durumlar işlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kiralama, Finansal Kiralama, Uluslararası Ticarete Finansal Kiralama, Türkiye Muhasebe Standartları, Muhasebe

* Makale Gönderim Tarihi: 26.03.2017; Kabul Tarihi: 30.05.2017

Bu çalışma “Uluslararası Ticarete Finansal Kiralama İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe Finansman Anabilim Dalı, Doç.Dr.

*** Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Gerede Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, Arş.Gör.

LEASING TRANSACTIONS IN INTERNATIONAL TRADE AND ACCOUNTING

Abstract

Leasing is obtained by the temporary ownership right of an asset. Leasing is a financing technique transferred of tenancy for a while all or nearly all of economic life of an asset for a certain price and predicted to transfer of the ownership right of asset at the end of this period. International leasing processes are the movement of leasing processes across borders. International leasing processes in Turkey are shaped with leasing legislation, tax legislation international private law legislation and other legislation. International leasing transactions shaped by both national and international legislation need to be compatible to standarts about its accounting. The purpose of this study is to provide information about international leasing, to investigate terms of legislation and to examine process of accounting (in terms of financial leasing company). For this purpose, international financial leasing transactions have been theoretically handled, data on the status of international trade in Turkey have been presented, legal regulations have been examined and import (incentive certificate comprehensive import) dimensions and special status have been processed with examples in order to handle the accounting of leasing transactions in international trade.

Keywords: Lease, Leasing, Leasing in International Trade, Turkey Accounting Standards, Accounting

I. GİRİŞ

Kiralama temel anlamda, işletmelerin makine, taşıt, bina vs. varlıkları faaliyetlerinde kullanmak amacıyla temin etmesi, kiralama süresi sonunda iade etmesi ve resmi olarak sahip lenmemesidir. Dolayısıyla, sadece kullanım hakkı çerçevesinde bir anlaşma yoluna gidilmektedir; fakat işletmeler kiralama yolunu riskli olabileceği düşüncesiyle tercih edemeyebilir. Bu durumda kiralama anlaşmasına kiralama süresi sonunda satın alabilme seçeneği eklendiğinde karşımıza işletmelerin uzun bir süredir tercih ettikleri finansal kiralama (leasing) yöntemi çıkacaktır. Günümüzde “kira öder gibi ev sahibi ol!” şeklinde aşına olduğumuz slogana özü itibarıyla benzeyen bir işleyişe sahip olan finansal kiralama; işletmelerin faaliyetlerinde kullanmak üzere satın almak istedikleri bir varlığı ekonomik ömrünün çoğunluğunu ya da tamamını kapsayıcı bir süreyle kiralarak süre sonunda satın alma seçeneğine sahip olduğu alternatif bir finansman tekniğidir. Özellikle kiraya veren ile kiracı arasında hak ve yükümlülüklerin (bakım, sigorta vs.) belirlenmesi süreci finansal kiralama anlaşmasının sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde kritik bir öneme sahiptir.

Finansal kiralama dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de yoğunlukla tercih edilen bir finansman yöntemidir. Türkiye’de özellikle öz kaynakları yetersiz birçok işletme bu yöntemi tercih etmektedir. Finansal kiralama işlemi sadece ulusal sınırlar içinde bir işlem olarak düşünülmemelidir. Günümüz koşullarında ihtiyaç duyulan varlığın edinilmesi ülke sınırını

aşabilir. Dolayısıyla finansal kiralama işlemleri de uluslararası boyut kazanabilmektedir. Türkiye’de hem yurtiçi finansal kiralama hem de uluslararası finansal kiralama işlemleri finansal kiralama mevzuatının yanı sıra vergi mevzuatı, gümrük mevzuatı, milletlerarası özel hukuk mevzuatı ve diğer mevzuat ile hükümlere bağlanmıştır. Uluslararası finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirme esasları da bunların yanı sıra muhasebe mevzuatı çerçevesinde hükümlere bağlanmıştır. Türkiye açısından uluslararası finansal kiralama işlemlerinde bu yasal mevzuat çerçevesinde finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi gereklidir.

II. ULUSLARARASI FİNANSAL KİRALAMA

II.1. Genel Olarak Finansal Kiralama

Günümüzde işletmelerin sermaye gereksinimi her geçen gün artarken kaynaklarının kısıtlı olması ve öz kaynak kullanımının yüksek maliyetli olması işletmeleri alternatif finansal yöntemleri kullanmaya zorlamaktadır. Bu yöntemlerden biri de varlıkların satın alınması yerine kiralanmasıdır. Bu şekilde işletme sermayesinin etkinliğini ve verimliliğini artırmak mümkün olabilmektedir (Köksal ve Beller, 2013:150). Teknolojideki hızlı değişimler sonucu yeni ve daha iyi araç-gereçlerin üretimi nedeniyle teknolojik eskime hızlı olmaktadır. Diğer bir taraftan yeni araç-gereçler, kullanıcı işletmeler açısından da yüksek maliyetli olabilmektedir. Bu gibi nedenlerden dolayı birçok sanayi kolu satın almaktan ziyade kiralama yoluna gitmektedir (Hajej vd., 2015:1).

Kiralama işlemi, bir maddi duran varlığın kullanım hakkının belirli bir süre için kira veya başka bir fayda karşılığında kiracıya devredilmesidir. Kiralama işlemleri finansal kiralama ve faaliyet kiralaması olarak ikiye ayrılmaktadır. Gerçekte bir taksitli satış işlemi olan finansal kiralama günümüzde işletmelerin yaptıkları yatırımları finanse etmede başvurabilecekleri en önemli alternatiflerden biridir (Altıntaş ve Sarı, 2012:85). Dolayısıyla bir anlaşma ile varlığın, sahibi tarafından (kiraya veren) belirli bir zaman aralığında (vade) ve belirli bir bedelle (kira) başka birisine (kiracı) kullanım hakkının vermesidir (Crider vd., 2011:115).

Yabancı kaynaklarda kiracı ve kiralayan arasındaki sözleşmeyi ifade etmek üzere “lease” kelimesi kullanılmakta, buna karşılık işlemin tümü “leasing” kelimesi ile ifade edilmektedir (Tiryaki, 2006:249-250). Leasing kelimesi genel olarak kiralama anlamına gelmektedir. Kiralama ise herhangi bir şeyin belli bir bedel karşılığında, belli bir süre için sahibi tarafından başkasına verilmesidir. Finansal kiralama, leasing konusu malın mülkiyet hakkının yasal olarak finansal kiralama şirketinde kalmasına rağmen, ekonomik açıdan kiralanan mallar üzerindeki kontrolü kiracıya devreden ve kiracıyı malların fiili sahibi haline getiren uzun süreli bir leasing türüdür. Bu yöntemde kiracı, kiralanan malların ekonomik ömrünün tamamını kullanma yetkisine sahip olmakta ve mülkiyet dışındaki bütün riskleri ve faydaları üstlenmektedir (Toroslu, 2006:9).

Finansal kiralama (leasing), kiracı tarafından seçilen bir yatırım malının mülkiyeti finansal kiralama şirketinde kalarak, belirlenen kiralara karşılığında kullanım hakkının kiracıya verilmesini sağlayan bir finansman yöntemidir (Ergül ve Akel, 2010:92). Finansal kiralama belirlenen dönemlik ödemeler karşılığında kiralama şirketi (kiraya veren) tarafından bir varlığın kullanımının kiracıya verildiği sözleşmeye bağlı bir anlaşmadır. Bu anlaşmanın kritik yönü yasal sahipliğin varlığın kullanımından ayrı olmasıdır (Carter vd., 1996:2). Finansal kiralama süreci basit bir şekil yardımıyla şöyle gösterilebilir:

Şekil 1. Temel Anlamda Finansal Kiralama İşlemi

Kaynak: (Patton, 2005:6)

Şekil 1'de de görüldüğü gibi süreç temel anlamda üç taraf arasında yaşanmaktadır. Buna göre bu işlemin özünde kiracı seçimine (talebine) göre finansal kiralama şirketi ilgili varlığı üreticisinden (tedarikçiden-dağıtıcıdan) satın alıp kiralar; sonra da anlaşılan aylık taksitlere göre kirayı tahsil eder ve sonuçta kiracı varlığın sahibi olarak kalır (Ljeskovica ve Poturak, 2014:1144). Diğer bir ifadeyle varlığı edinmek için başlangıç yatırım kararı ve tedarikçi seçimi kiracı tarafından yapılır ve kiracının talebine göre ilgili varlığı kiraya verince satın alınır. Kira tutarları varlığın maliyetini kurtarması ve kâr elde edilmesini sağlayacak şekilde hesaplanır. Ödemeler varlığın faydalı ömrü çerçevesinde kiralama süresine yayılır. Finansal kiralama erkenden bitirmeye (fesih) oldukça ağır cezalar getirme eğilimindedir. Kiralama süresince bakım ve sigorta kiracının sorumluluğundadır. Her ne kadar yasal sahiplik kiraya verende olsa da kiracı için taksitli satın almaya benzerdir (Mayes ve Nicholas, 1988:4-5).

II.2. Uluslararası Finansal Kiralama ve Türkiye'deki Durumu

Uluslararası finansal kiralama, finansal kiralama şirketiyle kiracı farklı ülkelerdedir. Yurt içindeki üretici firma yine yurtiçindeki finansal kiralama şirketine malı (makine araç donanım) satmakta finansal kiralama şirketi kiralama konusu varlığı yurtdışındaki bir firmaya kiralamaktadır. Kiralama konusu varlık yabancı bir ülkeye sevk edilmekte gümrük sınırlarının dışına çıkmakta fakat mülkiyeti finansal kiralama şirketi üzerinde kalmaktadır. Uluslararası finansal kiralama birbiri ile ilişkili veya aynı uluslararası finansal kiralama zincirine üye ithalatçının yerel finansal kiralama şirketi ile ihracatçının yerel finansal kiralama şirketi devreye girmektedir. Finansal kiralama şirketleri bir komisyon karşılığı diğer finansal kiralama şirketine yardımda bulunabildikleri gibi ücret almadan da bu tür bir hizmeti

verebilmektedirler (Akgüç, 2013:401). Uluslararası finansal kiralama sınır ötesi bir yapıya sahip bir işlemdir. Tipik olarak farklı ülkelerdeki kiracı ve kiraya vereni buluşturan bir anlaşmadır. Dolayısıyla uluslararası finansal kiralamada (hem ithalat hem de ihracat boyutunda) vergi, muhasebe ve yasal durumlar karmaşık olabilmektedir. Bu nedenle şu hususlar dikkate alınmalıdır (Contino, 2002:193-197):

- Kiralama yapılan ülkenin yerel mahkemelerinin sınırlı sayıda olması durumu ve o ülkeye özgü iş hususları dikkate alınmalıdır.
- Döviz kuru değişim riski dikkate alınmalıdır.
- İlgili varlığın kiralama yoluyla ihracatına ilişkin olası sorunlar dikkate alınmalıdır.
- Kiracının finansal yapısının risk durumu dikkate alınmalıdır.
- Kiracının ülkesindeki ekonomik durum dikkate alınmalıdır.
- Kiracının ülkesiyle kiraya verenin ülkesinin politik sorunlar yaşaması durumu dikkate alınmalıdır.
- Kiracıya dair kredi değerlemesinin hatalı yapılabilme olasılığına karşın kiracının finansal tabloları ve sunumları dikkatle incelenmelidir.
- Bireyler arasında dil-iletişim sorunu, uyumsuzluk, güvensizlik ve nihai iş sorunları gümrükleme hatalarına neden olabilir.
- Yerel yasa ve düzenlemelere uymada başarısızlık çeşitli cezalara sebep olabilir.

Finansal kiralama işlemlerinin hem ulusal hem de uluslararası boyutu olduğundan hem çalışmanın konusu hem de bu verilerin daha da detaylı analizi için finansal kiralama işlemine dair ithalat-ihracat verilerinin de sunulması gerekmektedir. Bu amaçla TÜİK'den alınan finansal kiralama işlemine dair ithalat-ihracat verilerini ifade eden tablo şöyledir:

Tablo 1. Finansal Kiralama Yoluyla İthalat Verileri

YIL	ISTPOZ	ISTPOZ_ADI	DOLAR
2010	880240001000	Uçak; yolcu taşımaya mahsus olanlar (boş ağırlık >15000 kg)	1.892.330.963
2010	880240009000	Diğer hava taşıtları (boş ağırlık >15000 kg)	78.162.377
Yıl Toplamı			1.970.493.340
2011	880240001000	Uçak; yolcu taşımaya mahsus olanlar (boş ağırlık >15000 kg)	2.569.430.890
2011	842139809000	Gazların filtre edilmesi veya arıtılmasına mahsus makine ve cihazlar; sivil hava taşıtlarında kullanılmayan	134.356
2011	880240009000	Diğer hava taşıtları (boş ağırlık >15000 kg)	135.667.694
Yıl Toplamı			2.705.232.940
2012	880230002000	Uçak; yolcu taşımaya mahsus olanlar (2000kg<boş ağırlık <= 15000 kg)	32.828.675
2012	880240001000	Uçak; yolcu taşımaya mahsus olanlar (boş ağırlık >15000 kg)	1.643.065.473
2012	880240009000	Diğer hava taşıtları (boş ağırlık >15000 kg)	139.822.090

Yıl Toplamı			1.815.716.238
2013	880230002000	Uçak; yolcu taşımaya mahsus olanlar (2000kg<boş ağırlık <= 15000 kg)	5.311.000
2013	880240001000	Uçak; yolcu taşımaya mahsus olanlar (boş ağırlık >15000 kg)	1.024.638.213
2013	880240009000	Diğer hava taşıtları (boş ağırlık >15000 kg)	183.483.313
Yıl Toplamı			1.213.432.526
2014	880230002000	Uçak; yolcu taşımaya mahsus olanlar (2000kg<boş ağırlık <= 15000 kg)	30.183.882
2014	880240001000	Uçak; yolcu taşımaya mahsus olanlar (boş ağırlık >15000 kg)	1.757.717.640
Yıl Toplamı			1.787.901.522
2015	880240001000	Uçak; yolcu taşımaya mahsus olanlar (boş ağırlık >15000 kg)	2.836.897.789
2015	841112801000	Sivil hava taşıtları için turbojetler (itici güç >132 kn)	27.177.928
2015	880240009000	Diğer hava taşıtları (boş ağırlık >15000 kg)	84.943.989
Yıl Toplamı			2.949.019.706
2016	880240001000	Uçak; yolcu taşımaya mahsus olanlar (boş ağırlık >15000 kg)	3.323.529.124
2016	880240009000	Diğer hava taşıtları (boş ağırlık >15000 kg)	84.973.830
Yıl Toplamı			3.408.502.954
2017	880240009000	Diğer hava taşıtları (boş ağırlık >15000 kg)	172.064.424
Yıl Toplamı			172.064.424

Not 1: 2017 yılı bilgileri Ocak-Şubat ayı geçici bilgilerdir. Finansal kiralama bilgisi sadece ithalat için geçerlidir. Bu nedenle ihracat bilgisi yer almamaktadır.

Kaynak: TÜİK. (2017). Türkiye İstatistik Kurumu.

Tablo 1’de “ISTPOZ” ifadesi ithalata ve ihracata konu varlığa ait “Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu”dur. Bu pozisyon numarası her bir varlığa uygulanacak gümrük tarifesi (Gümrük Vergisi oranı vb.) ifade etmektedir. Söz konusu tabloya bakıldığında göze çarpan ilk detay sadece finansal kiralama yoluyla ithalata ilişkin verilerin olmasıdır. Finansal kiralama yoluyla ihracat olmadığı için buna dair veri bulunmamaktadır. Bu tabloda göze çarpan ikinci bir detay da sadece havayolu taşımacılığı için kullanılan araç-gereçlere dair verilerin olmasıdır. Buna göre ülkemiz dış ticaretinde finansal kiralama işlemlerinin sadece bu varlık grubuna yönelik yapıldığı söylenebilir. Bunun sebeplerinden birisi de söz konusu varlığın ülkemizde üretilmemesi olabilir. Diğer varlıklar için uluslararası finansal kiralamanın tercih edilmeme sebepleri arasında; söz konusu varlıkların ülkemizde üretiliyor olması, işlemin maliyetinin yerli alıma göre yüksek olabilmesi, döviz kurlarında yaşanan artışlar ve bu konudaki belirsizlik, işletmenin finansal yapısı ve diğer nedenler sayılabilir.

III. MEVZUAT AÇISINDAN ULUSLARARASI FİNANSAL KİRALAMA

III.1. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Açısından Uluslararası Finansal Kiralama İşlemleri

Uluslararası finansal kiralama işlemi sınır ötesi bir işlem olduğu için ithalatçı ve ihracatçı tarafın anlaşma yaparken uygulamada oluşabilecek uyumsuzluklarda hangi ülke

hukukunun uygulanacağına dair karar vermeleri gerekmektedir. Dolayısıyla finansal kiralama ithalat ve ihracat durumunda da tarafların yapacakları anlaşmaya uyumsuzluklarda ithalatçı ya da ihracatçı ülkenin mi yoksa 3. bir ülkenin mi hukukunun uygulanacağına karar vererek yazılı anlaşmaya eklemeleri gerekmektedir. Bu kanunun 2. maddesindeki “Yabancı hukukun olaya ilişkin hükümlerinin tüm araştırmalara rağmen tespit edilememesi hâlinde, Türk hukuku uygulanır” hükmüyle uluslararası finansal kiralama işlemine uygulanacak hukuka ilişkin açıklamada bulunmuştur. Dolayısıyla uluslararası ticarete Türkiye’deki bir firmanın taraf olduğu bir finansal kiralama işleminde yaşanabilecek uyumsuzlukların çözümünde bu kanunun hükümleri çerçevesinde hareket edilmeli ve süreç buna göre yönetilmelidir.

III.2. Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Açısından Uluslararası Finansal Kiralama İşlemleri

Bu kanun çerçevesinde yurt dışından yapılabilecek bir finansal kiralama işlemine dair esasları belirlemede (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun izniyle) Finansal Kurumlar Birliği (FKB)’nin yetkili olmasının yanı sıra kira sözleşmesinin tescili FKB tarafından yapılmaktadır. Yurt dışı finansal kiralamanın gümrük boyutuna dair bu kanunun 36. maddesinde şu hükümler konulmuştur:

- a) Satın alma hakkı bulunmayan bir sözleşmeye dayanarak veya bu hak bulunsa dahi teşvik belgesinde gümrük muafiyetinden yararlanması öngörülmemiş malların Türkiye’ye girişinde, gümrük mevzuatının süre kısıtlaması hariç, sözleşme süresine bağlı olarak 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun geçici ithalat rejimine dair hükümleri uygulanır. Sözleşme süresi sonunda kesin ithalatın yapılmaması ve finansal kiralama konusu malların kiralayana iade edilmek üzere yurt dışına çıkarılmak istenmesi hâlinde daha önce alınan teminat 4458 sayılı Kanun hükümlerine göre çözülür.
- b) Sözleşme süresi sonunda finansal kiralama konusu malların kesin ithalatının yapılması hâlinde gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihteki cari kur ve 4458 sayılı Kanunun eşyanın gümrük kıymetine ilişkin hükümlerine göre belirlenecek kıymet üzerinden hesaplanacak gümrük vergileri ve ek mali yükümlülükler tahakkuk ve tahsil olunur.

Bu hükümlerle finansal kiralamanın sınır ötesine taşması durumlarında Gümrük Kanunu’na atıfta bulunulmuştur. Burada finansal kiralama yoluyla yapılacak ihracat sonrasında kiralama süresinin bitişyle kiracının satın alma hakkını kullanmaması sonucu Türkiye’ye ithali halinde karşılaşılabilecek sorunlar ya da finansal kiralama kapsamında ithalat sonrasında kiralama süresinin bitişyle birlikte kiraya verene iade edilmek üzere ihraç edilmesi halinde karşılaşılabilecek sorunların çözümünde gümrük mevzuatı adres gösterilmiştir.

III.3. Vergi Mevzuatı Açısından Uluslararası Finansal Kiralama

Finansal kiralama işlemi bir işletme faaliyeti konusudur. Dolayısıyla bu faaliyetle uğraşan bir finansal kiralama şirketinin bu işlemde ötürü Katma Değer Vergisi (KDV) mükellefiyeti de söz konusu olacaktır. Nitekim KDV Kanunu'nun 1. maddesinde "Ticari, sınai, ziraai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler" bu vergiye tâbi tutularak hükme bağlanmıştır. Finansal kiralama şirketi söz konusu faaliyetleri için hem ulusal sınırlar içinden hem de sınır ötesinden varlık ya da varlıklar satın alabilir. Bu alım işleminde söz konusu varlığı maliyet bedeliyle kaydetmesi gerekecektir. Finansal kiralama işlemi dâhilinde finansal kiralama şirketinin ilgili varlığı ithal etmesi durumunda ithalata dair vergi matrahı da değişecektir. KDV Kanunu'nun 21. maddesinde ithalatta vergi matrahının unsurları şöyle sıralanmıştır:

- İthal edilen malın gümrük vergisi tarhına esas olan kıymeti, gümrük vergisinin kıymet esasına göre alınmaması veya malın gümrük vergisinden muaf olması halinde sigorta ve navlun bedelleri dâhil (CIF) değeri, bunun belli olmadığı hallerde malın gümrükçe tespit edilecek değeri,
- İthalat sırasında ödenen her türlü vergi, resim, harç ve paylar,
- Gümrük beyannamesinin tescil tarihine kadar yapılan diğer giderler ve ödemelerden vergilendirilmeyenler ile mal bedeli üzerinden hesaplanan fiyat farkı, kur farkı gibi ödemeler.

KDV'ye ilişkin matrah ithalat boyutunda çok farklı bir hal almaktadır. Burada sigorta, nakliyenin yanı sıra ithalat sırasında ödenen her türlü vergi, harç vb. harcamalar ile faiz farkları ve kur farkları gibi ödemeler de KDV matrahına ilave edilerek yükümlülük hesaplanmaktadır. Uluslararası finansal kiralama işlemleri yapısı itibarıyla taksitli alışverişe benzerdir. Bu durumda uluslararası ticarete yaygın ödeme şekillerinden birisi olan "mal mukabili ödeme" şekli gündeme gelmektedir. Mal mukabili ödeme şekliyle ithalatçı önce malı teslim alır sonra da ödeme ya da ödemeler yapar. Finansal Kiralamalı ithalatın teşvik belgesi kapsamında yapılması durumunda finansal kiralama şirketinin satın alma işlemi yapması ve sonra da kiracıya kiralaması gerektiğinden ithalatın maliyet bedelini yukarıda sıralanan unsurlardan oluşacak ve KDV yükümlülüğü hesaplanacaktır.

"2012/3305 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar"ın 5. maddesinde "Finansal kiralama yöntemiyle yapılacak yatırımlarda finansal kiralamaya konu makine ve teçhizata ait toplam tutarın, her bir finansal kiralama şirketi için asgari iki yüz bin Türk Lirası olması gerekir" hükmüyle teşvike tâbi olacak asgari tutar belirlenmiştir. Ayrıca aynı tebliğ çerçevesinde finansal kiralama şirketi için ayrıca teşvik belgesi düzenlenmemektedir. Yine bu tebliğ çerçevesinde ilgili teşvik belgesi kapsamında ithalat yoluyla finansal kiralamanın

gümrük muafiyetinde hem kiracı hem de kiraya veren birlikte sorumludur. Teşvik belgesi kapsamında her iki tarafın belirli şartları sağlaması sonucu KDV yükümlülüğü olmayacaktır. İhracat boyutunda ise KDV yükümlülüğü olmadığından finansal kiralama işlemli ihracat da bu vergiden istisna olacaktır.

III.4. Gümrük Mevzuatı Açısından Uluslararası Finansal Kiralama

Uluslararası ticarete gümrük tarifesi, söz konusu varlığa uygulanacak gümrük vergisi oranı ve diğer vergileri kapsamaktadır. Gümrük Kanunu'nun 3. maddesinde "Gümrüklenmiş değer" deyimini, "Uluslararası Kıymet Sözleşmesine göre belirlenecek; ithal eşyası için eşyanın CIF kıymeti ile gümrük vergileri toplamını, ihraç eşyası için FOB kıymeti ile gümrük vergileri toplamını" ifade eder. İlgili kanun çerçevesinde ihracatta-ithalatta gümrük yükümlülüğü gümrük beyannamesinin tescilinden itibaren başlamaktadır. Aynı kanunun 30. maddesinde "Eşyanın gümrük vergisine esas alınacak kıymetinin Türk Lirası olarak beyanı zorunludur. Fatura veya diğer belgelerde yazılı yabancı paralar, gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihte yürürlükte olan T.C. Merkez Bankası döviz satış kurları üzerinden Türk Lirasına çevrilir" hükmüyle Türk Lirasına çevrim zorunluluğu getirilmiştir.

KDV Kanunu ile ilgili açıklamalarda da belirtildiği gibi ithalatta maliyet bedeli birçok unsuru içinde barındırmaktadır. Kural olarak ithalat işlemine karar vermeden önce işlemin maliyetinin hesaplanması yararlı olacaktır. Bunun için kiralamaya konu varlığın gümrük tarifesinin bilinmesinin gerektiği açıktır. Bu hususta Türkiye'nin dâhil olduğu gümrük anlaşmaları çerçevesinde elde edilebilecek vergisel avantajların ve Türkiye'de söz konusu finansal kiralama yoluyla ithalatın maliyeti artırıcı nitelikte gümrük kota ve gözetimleri çerçevesinde vergisel dezavantajların analiz edilmesi gereklidir.

Gümrük Kanunu'nun 168. maddesine göre "Serbest dolaşımda bulunan eşya, Türkiye Gümrük Bölgesinden veya Türkiye'nin anlaşmalarla dâhil olduğu gümrük birliği gümrük bölgelerinin diğer bir noktasından ihraç edildikten sonra üç yıl içinde yeniden serbest dolaşıma girmesi halinde ve beyan sahibinin talebi üzerine, ithalat vergilerinden muaf tutulur. Üç yıllık süre, beklenmeyen haller veya mücbir sebeplerle uzatılabilir". Yine aynı kanunun 169. maddesiyle "168. maddede belirtilen ithalat vergilerinden muafiyet, geri gelen eşyanın ihracı sırasındaki ayniyeti değişmeden yeniden ithali halinde tanınır. Bu koşula istisna getirilmesine ilişkin hal ve şartlar Bakanlar Kurulunca belirlenir" şeklinde hüküm getirilmiştir. Bu hükümlerle finansal kiralama işlemleri çerçevesinde yapılacak ihracat işlemine de atıfta bulunmaktadır. Söz konusu varlığın Türkiye'deki kiraya verene iade edilmesi ya da kira süresi sonunda kiracının sözleşmeyi uzatmak istememesi durumlarında bu hükümler gündeme gelecektir.

IV. ULUSLARARASI FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

IV.1. Uluslararası Finansal Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilme Esasları

Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'nun 14. maddesinde "Şirket; Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde tüm işlemlerini gerçek mahiyetlerine uygun surette muhasebeleştirmek, finansal raporlarını bilgi edinme ihtiyacını karşılayabilecek biçim ve içerikte, anlaşılır, güvenilir ve karşılaştırılabilir, denetime, analize ve yorumlamaya elverişli, zamanında ve doğru şekilde düzenlemek zorundadır." hükmüyle finansal kiralamaya ilişkin muhasebe uygulamalarında ilgili standartlara göre hareket edilmesini zorunlu kılınmıştır. Burada temel farklılık bu şirketlerin muhasebe uygulamalarında kullanacağı hesaplar için BDDK tarafından hazırlanmış hesap planının esas alınacağıdır. Yine bu kanun çerçevesinde şirketin alacaklarına ilişkin BDDK tarafından belirlenen kurallara göre karşılık ayrılması gerekmektedir.

Vergi Usul Kanunu çerçevesinde, finansal kiralama işlemlerinde kiraya verenin kira alacağını belirlemesi için hem anapara hem de faiz hususunu gerçeğe uygun değere göre dikkatli bir şekilde hesaplaması gerekmektedir. Aynı şekilde kiracının da bu bağlamda kira yükümlülüklerini ve kiraladığı varlığı finansal tablolarında gerçeğe uygun değerleriyle göstermesi gerekmektedir.

Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) 17 Kiralama İşlemleri Standardı kapsamında finansal kiralama işleminin kiraya veren tarafından ilk muhasebeleştirilmesi hususunda "Kiraya verenler, finansal kiralamaya konu edilmiş varlıkları finansal durum tablolarına (bilançolarına) yansıtırlar ve net kiralama yatırımı tutarına eşit tutarda bir alacak olarak gösterirler. Finansal kiralamada, bir varlığa hukuken sahip olmaktan kaynaklanan tüm risk ve yararları kiraya veren tarafından devredildiğinden, kiraya verenin alacaklı olduğu kira ödemeleri, kendisinin yapmış olduğu yatırım ve diğer hizmetlerini karşılamak ve kendisine bir fayda sağlamak amacıyla, yatırmış olduğu anaparanın geri dönüşü ve finansman geliri şeklinde dikkate alınır" hükmüyle kiraya verenin her ne kadar ilgili varlığı fiilen kiracıya devretmiş gözükse de yasal olarak sahibi olması nedeniyle finansal kiralama işlemine ilişkin kira alacaklarını (faiz geliri dolaylı olarak bilançooya gelmekte) bilançosunda mutlaka göstermesi gerekmektedir.

TMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı'nda finansal kiralama işleminde sonraki ölçümler konusunda kiraya veren için "Finansman geliri, kiraya verenin finansal kiralama konusu varlığa ilişkin net yatırımındaki sabit bir dönemsel getiri oranını yansıtan bir esasa göre muhasebeleştirilir. Kiraya veren, finansman gelirini kiralama süresine sistematik ve rasyonel bir biçimde dağıtmayı hedefler. Söz konusu gelir dağıtımı işlemi, kiraya verenin finansal

kiralamaya ilişkin net yatırımına ilişkin sabit dönemsel bir getiriye yansıtacak bir esasa dayanır. Hizmetlere ilişkin maliyetler hariç olmak üzere, herhangi bir döneme ilişkin kira ödemeleri, anaparayı ve kazanılmamış finansman gelirini azaltmak üzere brüt kiralama yatırımının tespitinde dikkate alınır. Kiraya verenin kiralama işlemindeki brüt yatırımını hesaplamada kullanılan tahmini garanti edilmemiş kalıntı değerler, sürekli olarak gözden geçirilir. Tahmini garanti edilmemiş kalıntı değerinde eksilme olması durumunda, gelirlerin kiralama süresine dağılımı yeniden gözden geçirilir ve tahakkuk ettirilmiş tutarlarda meydana gelen eksilmeler derhal muhasebeleştirir” hükmü yer almaktadır. Bu hükme göre kiraya verenin finansal kiralama işleminden sağlayacağı faiz gelirini sistematik şekilde paylaşması; buna göre kayıt ve raporlamasını yapması gerekmektedir. Ayrıca kiracının yaptığı her ödeme de brüt kiralama tutarından düşülmesi gerekmektedir. Son olarak kalıntı değerın sürekli gözden geçirilmesi ve değer düşüklüğü hususunda ilgili değer düşüklüğü standardının uygulanması gerekmektedir.

Finansal kiralama ithalat ya da ihracat işlemlerinde de kiralama konusu varlığın maliyet bedeli, asgari kira tutarları (anapara+faiz) ve kiracı açısından (ithalat boyutunda Türkiye’deki kiracı) amortisman ayırma gibi hususlar ilgili muhasebe standartlarına göre muhasebeleştirilmelidir; çünkü Türkiye Muhasebe Standartları’nda finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi hususunda ulusal-uluslararası ayrımı yapılmamıştır. Dolayısıyla uluslararası finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde de yine TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı, TMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı, TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı çerçevesinde hareket edilmelidir; fakat işlem uluslararası bir boyut kazandığı için TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı da devreye girmektedir. Bu yüzden uluslararası finansal kiralama işlemine taraf olan Türkiye’deki kiraya verenin yabancı paralı bu işlemi söz konusu standarda göre muhasebeleştirmelidir.

TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardına göre “Bir yabancı para işlemi ilk muhasebeleştirme sırasında; yabancı para birimindeki tutara, geçerli para birimi ile işlem tarihindeki yabancı para birimi arasındaki geçerli kur uygulanarak, geçerli para biriminden kaydedilir. İşlem tarihi, işlemin Türkiye Finansal Raporlama Standartları’na göre ilk defa kaydedilmesi gerektiği tarihtir. Uygulama kolaylığı nedeniyle, işlem tarihindeki gerçek kura yaklaşan bir kurun, örneğin, haftanın ya da ayın ortalama kurunun, o dönem içinde her bir yabancı para biriminde gerçekleşen işlemlerin tümü için kullanılması mümkündür. Bununla birlikte, döviz kurunun önemli ölçüde dalgalanması durumunda dönem için ortalama kur kullanılmaz” hükmüyle uluslararası finansal kiralama gereği oluşan yabancı para işleminin ilk muhasebeleştirilmesi sırasında hangi döviz kurunun kullanılacağı açıklanmıştır. Uluslararası finansal kiralamaya taraf olan Türkiye’deki kiraya verenin kira alacaklarını yabancı para birimli parasal kalem; kiracının da kira borcunu yabancı para birimli parasal kalem ve kiralama konusu varlığı yabancı para birimli parasal olmayan kalem (maddi olmayan duran varlık) olarak sınıflandırarak kur değerlemesi yapması gerekmektedir.

IV.2. Uluslararası Finansal Kiralama İşlemlerinde Muhasebeleştirme ¹

Uluslararası finansal kiralama işleminin muhasebeleştirilmesinde (ulusal sınırlar içindeki finansal kiralama olduğu gibi) finansal kiralama şirketinin kullanacağı hesap planı ve hesaplar BDDK tarafından belirtilmiştir. Dolayısıyla uluslararası finansal kiralamaya taraf olmuş ülkemizdeki finansal kiralama şirketinin hesap planı da buna göre olacaktır. “Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ”e göre hesaplar hem tek numaralı olarak “Türk Lirası” hem de çift numaralı olarak “Yabancı Para” cinsinden ayrıma tabi tutulmuştur. Yine aynı tebliğ göre “...yabancı para bakiyeler ilgili Türkiye Muhasebe Standardı hükümleri çerçevesinde dönem sonlarında değerlemeye tabi tutularak değerlendirme farkları ilgili hesaplara intikal ettirilir. Yabancı para hesaplardan ve işlemlerden sağlanan yabancı para faiz, komisyon ve gelirler, işlem tarihindeki kurdan Türk parasına çevrilir ve ilgili yabancı para kâr/zarar hesaplarına kaydedilir. Yukarıda belirtilen gelirler, yabancı para yerine Türk parası üzerinden tahsil edilse dahi, ilgili yabancı para kâr-zarar hesaplarına kaydedilir.” hükmüyle kur farklarının muhasebe standartları çerçevesinde nasıl değerlendirileceği ve kaydedileceği hususu açıklanmıştır. Ayrıca ilgili tebliğ göre hesapları açıklamada yardımcı hesapların kullanılması “Söz konusu açıklamalar, ilgili hesapların işleyişini daha iyi anlamaya yönelik olup, muhasebe ve finansal tablo ilkeleri ile muhasebe standartlarına aykırılık teşkil etmez.”

Uluslararası finansal kiralama işleminin muhasebeleştirilmesinde yapılması gerekenler özetle şu şekilde sıralanabilir (Lightner vd., 2013:18; Cornel vd., 2008:1099; Hamilton ve Vang, 2008:30; Bennett ve Bradbury, 2003:109; Bragg, 2010:196-197; Franzen vd., 2009:4; Bragg, 2010:284-285; Altıntaş, 2013:122):

- Eğer bir kiralama, finansal kiralama olarak sınıflandırıldıysa kiracı asgari kira ödeme yükümlülüklerini ve kiralama konusu varlığı (kullanım hakkını) finansal tablosunda raporlamalıdır.
- Kiraya verenler bir finansal kiralama kapsamında kira alacaklarını finansal tablosunda raporlamalıdır.
- Finansal kiralama işlemi faize ilişkin ödemeler kiracının faiz hesaplarında; faize ilişkin tahsilatlar da kiraya verenin finansal tablosundaki faiz hesaplarında azaltılarak raporlanmalıdır.
- Amortisman ayırımı da dönemsel olarak kira süresi çerçevesinde (devir olacağına ilişkin tahmini kullanım ömrü çerçevesinde) doğrusal bir temelde hesaplanmalıdır.
- Kiracı, finansal kiralamaya konu varlık için yapacağı ve “özel maliyet” olarak kabul edilebilecek harcamaların amortismanında kiralama süresini göz önüne almalıdır.

¹ Çalışma finansal kiralama şirketi açısından uluslararası ticarete finansal kiralamanın muhasebeleştirilmesine dair örnekler içermektedir.

- Eğer finansal kiralama amacıyla yapılan işlem finansal kiralama kriterlerini karşılamıyorsa bir faaliyet kiralaması olarak muhasebeleştirilir .
- Kiracının söz konusu finansal kiralama sözleşmesini tek taraflı feshetmesi halinde oluşabilecek tüm zararları içeren fesih maliyetini gerçeğe uygun değeriyle takdir etmesi gereklidir .
- Finansal kiralama işleminin yabancı para cinsinden olması halinde, sözleşme anında, kira ödemeleri yabancı para cinsinden iskontolanmalı, faiz itfa tablosu da yabancı para cinsinden hazırlanmalıdır. Sonraki dönemlerde ortaya çıkan kur farkları ise kiralama konusu varlık ile ilişkilendirilmeyecek, kâr veya zararda muhasebeleştirilecektir .

Türkiye açısından finansal kiralama yoluyla ithalatta da teşvikler vardır. Bu teşvikler finansal kiralamaya konu varlığın ithalinde gümrükleme ve sonrasını da kapsamaktadır. Bu teşvikler kapsamında özellikle “Gümrük Vergisi ve KDV” hususunda muafiyetler sunulmaktadır. Burada önemli olan hususlardan birisi de söz konusu teşvikten yararlanılması için kiracının Türkiye’deki bir finansal kiralama şirketiyle birlikte hareket edilmesi gerektiğidir. Dolayısıyla birlikte sorumluluk vardır.

Uluslararası ticarete finansal kiralama işleminin muhasebeleştirilmesi hususunda çalışmanın bu bölümünü desteklemek için doğrudan uluslararası finansal kiralama yapan Türk Hava Yolları ile görüşme gerçekleştirilmiştir; fakat uygulama hususunda olumlu bir dönüş alınamamıştır. Diğer yandan Finansal Kurumlar Birliği’yle uygulama hususunda yapılan görüşme sonrasında bir diğer sınır ötesi finansal kiralama modeli olan Türkiye’deki kiracı ve finansal kiralama şirketinin birlikte yaptıkları ithalat modelinin nasıl uygulandığı, nasıl muhasebeleştirildiği, muhasebe uygulamalarında yaşanan aksaklıklar gibi hususları içeren uygulama örneğiyle desteklenmesi amaçlanmıştır. Bunun için 26 adet faal finansal kiralama şirketiyle finansal kiralama ithalat sürecinin nasıl gerçekleştirildiği, vergisel durum, kiracıya kiralama işlemi ve diğer işlemlerin muhasebeleştirilmesi hususlarında nasıl bir uygulama yapıldığının araştırılması amacıyla görüşme talebinde bulunulmuştur. Bu şirketlerden 11’inden olumlu yanıt alınmıştır. Bu bölümün desteklenmesi açısından BDDK tebliği ve akademik yayınlar çerçevesinde hazırlanan taslak haldeki kayıt modeli ile onların yaptıkları uygulamaların karşılaştırılması hususunda görüş alışverişiyle ithalat örneği gerçeğe uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu 11 şirket içinden Halk Finansal Kiralama A.Ş. kendi yaptığı uygulamalardan yola çıkarak büyük katkıda bulunmuştur. Bu nedenle bu bölümdeki örnekler Halk Finansal Kiralama A.Ş.’nin danışmanlığında ve denetiminde geliştirilmiştir. Diğer 10 finansal kiralama şirketi de bu uygulamaya paralel olarak bazı aşamalarda bilgilendirme yapmıştır. Böylece uygulama kısmı güçlendirilmeye çalışılmıştır. Yine de hem THY dâhil diğer finansal kiralama şirketlerinden olumsuz dönüşler hem de söz konusu finansal kiralama şirketlerinden uygulama örneği alınamaması çalışmanın amacına ulaşılabilirliği oldukça sınırlamıştır.

Örnek-1: Halk Finansal Kiralama A.Ş. ile ABC A.Ş. 2016 yılında finansal kiralama yoluyla ithalat işlemi üzerinde bir anlaşmaya varmıştır. Söz konusu ithalat işlemi “teşvik belgesi” kapsamında yapılacaktır. Bu amaçla değeri 80.000€ olan makine ve teçhizatların ithalat işlemi yapılmış ve ilgili varlıkların işletmeye getirilmesi sürecinde 10.000 TL’lik giderlere de katlanılmıştır. İlgili varlığın teşvik belgesi kapsamında ithalat işlemine dair gümrük muafiyetleri (Gümrük Vergisi, KDV vb.) olacaktır².

Halk Finansal Kiralama A.Ş. söz konusu varlığı 01.01.2017 tarihinde ABC A.Ş.’ye %5 faiz oranıyla 5 yıllık bir süreyle kiraya vermiştir. Söz konusu ithalatın tarihinde 1€=3,20 TL’dir

- Kiralama Konusu Varlığın Maliyet Bedeli: $(80.000€ \times 3,2 \text{ TL/€}) + 10.000 \text{ TL} = 266.000 \text{ TL}$
- Kiralamaya İlişkin Faiz Oranı: %5
- Kiralama Süresi: 5 yıl
- KDV oranı %1’dir.

Kiraya verenin söz konusu finansal kiralamaya ilişkin kiracıya bir ödeme planı tablosu hazırlaması gerekmektedir. Söz konusu kira taksit tutarları “anüite hesaplaması” ile belirlenir. Anüite (eşit tutarlı taksit) hesaplama formülü şöyle ifade edilebilir:

$$ABD = A \times \frac{\left[1 - \left(\frac{1}{(1+i)^n} \right) \right]}{i}$$

ABD: Anüitelerin Bugünkü Değeri
i: Faiz oranı
n: Vade
A: Yıllık Taksit Tutarı

Buna göre söz konusu örnekteki verileri formüle yerleştirerek kira taksit hesaplaması şöyle yapılabilir:

$$ABD = A \times \frac{\left[1 - \left(\frac{1}{(1+0,05)^5} \right) \right]}{0,05}$$

ABD: 266.000
i: 0,05
n: 5 yıl
A: Yıllık Taksit Tutarı

$$A = 61.439,30 \text{ TL'dir.}$$

² Bu örnek uygulama Halk Finansal Kiralama A.Ş. başta olmak üzere 11 finansal kiralama şirketiyle yapılan görüşmeler sonucu onların görüşleri ve önerileri doğrultusunda geliştirilmiştir.

Buna göre finansal kiralama ile ithalata ilişkin kiracıya sunulacak ödeme planı tablosu şöyle ifade edilebilir:

Tablo 2. Finansal Kiralamalı İthalata İlişkin Ödeme Planı

Yıllar	Ödeme Dönemleri	Kira Taksitleri	Faiz Tutarı	Anapara	Kalan Tutar
	01.01.2017	0	0	0	266.000
1	31.12.2017	61.439,30	13.300,00	48.139,30	217.860,70
2	31.12.2018	61.439,30	10.893,04	50.546,26	167.314,44
3	31.12.2019	61.439,30	8.365,72	53.073,58	114.240,86
4	31.12.2020	61.439,30	5.712,04	55.727,26	58.513,60
5	31.12.2021	61.439,30	2.925,70	58.513,60	0
Toplam		307.196,50	41.196,50	266.000	0

Bu aşamadan sonra sürece dair muhasebe kayıtlarının yapılması gerekmektedir. Finansal kiralama şirketi süreci muhasebeleştirirken BDDK Tebliğindeki hesap planından ve hesaplardan yararlanacaktır.

x	30.12.2016				
	226 KİRALAMA KONUSU YAP. OLAN YAT. - T.P.			266.000,00	
	22600 Finansal Kiralama Konusu Yatırımlar: 266.000,00				
	023 YURTIÇİ BANKALAR - Y.P.				266.000,00
	023011 Özel Mevduat				
	Bankaları:266.000,00				
	Kiralama konusu varlığın alım kaydı				
x	01.01.2017				
	150 KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR - T.P.			307.196,50	
	15000 Finansal Kiralama Alacakları: 307.196,50				
	150 KİR. İŞL. ALACAKLAR - T.P.				41.196,50
	15001 Kazanılmamış Fin.				
	Kiralama Gelirleri: 41.196,50				
	226 KİR. KONUSU YAP. OLAN YAT. -T.P.				266.000,00
	22600 Finansal Kiralama				
	Konusu Yatırımlar: 266.000,00				
	Finansal kiralama sözleşme başlangıç kaydı				

x	31.12.2017	150 KİR. İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR - T.P. 15001 Kazanılmamış Fin. Kir. Gelirleri (-) : 13.300,00 582 FİN. KİR. GELİRLERİ – T.P. Kira taksiti faiz tahakkuk kaydı	13.300,00	13.300,00
x	31.12.2017	582 FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİ – T.P. 440 KÂR VE ZARAR - T.P. 44001 Kâr:13.300,00 Finansal kiralama faiz gelirinin kâra aktarım kaydı	13.300,00	13.300,00
x	31.12.2017	022 YURTIÇI BANKALAR - T.P. 022011 Özel Mevduat Bankaları: 62.053,69 150 KİR. İŞL. ALACAKLAR - T.P. 15000 Fin. Kir. Alacakları: 61.439,30 380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ, PRİM VE FON. - T.P. 380104 Ödenecek KDV: 614,39 2017 yılına ait kira taksitinin tahsilatı kaydı	62.053,69	61.439,30 614,39
	/			

31.12.2017 tarihinde yapılan üç kayıt 31.12.2018, 31.12.2019, 31.12.2020 ve 31.12.2021 tarihlerinde de yapılması gerekmektedir. Söz konusu varlığa dair kira taksitlerinin tahsilatı süreci sonucunda 31.12.2021 tarihinde kiracıya 100 TL+%1 KDV karşılığında varlığın devredilmesine karar verildiği varsayılırsa şöyle bir kayıt yapılmalıdır:

x	31.12.2021	022 YURTIÇI BANKALAR - T.P. 022011 Özel Mev. Bankaları: 101,00 790 DİĞER FAİZ DIŞI GELİRLER - T. P. 79001 Fin. Kir. İş. Diğ. Gel.: 100,00 380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ, PRİM VE FONLAR - T.P. 380104 Ödenecek KDV: 1,00 Kiralama konusu varlığın kiracıya devri kaydı	101,00	100,00 1,00
	/			

Finansal kiralama işlemi sözleşmeye dayalı olduğu için bu süreçte olağandışı durumlarla karşılaşılabilir. Bunlardan önde gelenleri “finansal kiralama alacaklarının tahsilindeki gecikme ve sözleşme fesih durumu”dur. Bu bağlamda uygulamada finansal kiralama şirketi kira alacaklarını tahsilatta gecikme yaşaması halinde söz konusu alacaklar şüpheli duruma düşecek ve tahsilata ilişkin yasal bir süreç başlatacaktır. 2. bölümde de bahsedildiği gibi “Finansal

Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Muhasebe Uygulamaları İle Finansal Tabloları Hakkında Yönetmelik'e göre kira alacağının vadesi üzerinden 150 gün - 240 gün arası bir süre geçtiği zaman %20'lik karşılık; 240 gün - 1 yıl arası bir süre geçtiği zaman %50'lik karşılık ayrılarak alacak "tasfiye" niteliğinde alacağa dönüştürülecektir. Aynı şekilde kira alacağının vadesi üzerinden 1 yıl geçerse alacak "zarar" niteliğinde alacağa dönüştürülecektir.

Örnekte Halk Finansal Kiralama A.Ş.'nin 31.12.2018 tarihinde tahsil etmesi gereken 61.439,30 TL'lik kira alacağının vadesinin üzerinden 155 gün geçtiği ve şüpheli hale geldiği varsayılmıştır. Uygulamada finansal kiralama şirketleri sadece bu taksiti değil söz konusu kiracıdan kalan bütün alacaklarını risk grubuna almaktadır. Hatta aynı kiracının söz konusu finansal kiralama şirketiyle başka sözleşmeleri var ise onlar da risk grubuna alınmaktadır. Dolayısıyla örnekte kalan 4 taksit ($61.439,30 \times 4 \text{ yıl} = 245.757,20$) olan 245.757,20 TL'lik alacağın "tasfiye" niteliğinde alacağa dönüştürülmesi gereklidir. Buna göre şöyle bir kayıt yapılmalıdır:

05.06.2019			
x	170 TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR - T.P. 1700003 Finansal Kiralama Alacakları: 245.757,20 150 KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR - T.P. 15000 Finansal Kiralama Alacakları: 245.757,20 Alacağın tasfiye niteliğindeki alacağa dönüşmesi kaydı	245.757,20	245.757,20
	/		

Bu durumda finansal kiralama şirketinin muhasebenin "İhtiyatlılık Kavramı" gereği ilgili yönetmelikte belirtilen oranda karşılık ayırması gerekmektedir. Örnekte vade üzerinden 155 gün geçtiği ve tahsili konusunda bir belirsizlik olduğu varsayıldığı için bu durumda finansal kiralama şirketinin %20 oranında karşılık ayırması gerekmektedir. Uygulamada bu noktada finansal kiralama şirketinin sözleşme şartları önem taşımaktadır. Bu çerçevede finansal kiralama şirketlerinin kiracılardan aldıkları ipotekler, teminatlar, nakit blokaşlar ile kefalet (garantör) söz konusu alacaklara ilişkin karşılık ayırma işleminde etkili olmaktadır. Finansal kiralama şirketi bunlara dair dereceler ve karşılama oranları belirlemektedir. Halk Finansal Kiralama A.Ş.'nin uygulamada karşılıklara ilişkin geliştirdiği örnek bir tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 3. Finansal Kiralama Alacakları İçin Alınan Teminat Derece ve Tutarları ³

Alınan Teminatlar	Derecesi	Tutarı	Karşılama Yüzdesi
Nakit Blokaj	1	150.000	100%
İpotek	2	300.000	75%
Çek-Senet	4	100.000	25%
Kefalet	3		50%
Kiralama Konusu Varlık	3		75%

Tablo 3'e bakıldığında normalde Tekdüzen Sistemde nakitten sonra en likit varlık olan çeklerin uygulamada 4. derecede ele alınmasının sebebi bu çek ya da senetlerin nakde çevrilmesinde de aksaklığı getirebileceği düşüncesidir. Örnekte vade üzerinden 150-240 gün arası bir süre yani 155 gün geçtiğinden kalan 4 yıllık alacak için teminat ve ipoteklerin düşülmesinden sonra ilgili yönetmeliğe göre %20 karşılık ayrılmaktadır.

Tasfiye Halindeki Alacak Tutarı		245.757,20 TL
1) Nakit Blokaj	$150.000,00 \times \%100 =$	<u>(150.000,00)</u>
Karşılık için Kalan Alacak		95.757,20
2) İpotek	$95.757,20 \times \%75 =$	<u>(71.817,90)</u>
Karşılık için Kalan Alacak		23.939,30
3) Kiralama Konusu Varlık	$23.939,30 \times \%75 =$	<u>(17.954,48)</u>
Karşılık için Kalan Alacak		5.984,82
4) Çek-Senet	$5.984,82 \times \%25 =$	<u>(1.496,21)</u>
Karşılık için Kalan Alacak		4.488,62
Karşılık Tutarı	$4.488,62 \times \%20 =$	897,72

Buna göre şöyle bir yevmiye kaydı yapılmalıdır:

³ Bu tablo Halk Finansal Kiralama A.Ş.'nin şu anda uyguladığı karşılık politikasından uyarlanmıştır.

ile milletlerarası özel hukuk mevzuatı; uluslararası finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilme esaslarını da düzenleyici muhasebe mevzuatı ve diğer mevzuatı (yatırım teşvik mevzuatı dâhil) kapsamaktadır

Uluslararası ticarete finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi esaslarını düzenleyen mevzuata göre sürecin muhasebeleştirilmesinde Türkiye Muhasebe Standartlarına göre bir yol izlenmesi gerektiği hükümlere bağlanmıştır. Uluslararası ticarete finansal kiralamanın muhasebeleştirilmesinde de Türkiye'deki kiracı taraf finansal kiralamaya konu varlığın kullanım hakkı ile finansal kiralamaya dair kira taksitlerini kayıtlarında ve finansal tablosunda göstermelidir. Böylece dolaylı olarak kiralama konusu varlığı kayıtlarında ve finansal tablolarında göstererek amortisman payı ayırmaktadır. Yine Türkiye'deki finansal kiralama şirketi de söz konusu kira alacaklarını kayıtlarında ve finansal tablosunda göstermelidir. Ayrıca uluslararası finansal kiralama işleminden doğan alacakların tahsili esnasında oluşacak kur değişimini de muhasebeleştirmelidir. Yine dönem sonlarında da uluslararası finansal kiralama işlemi kapsamındaki asgari kira tutarlarının envanter (değerleme) işlemine tabi tutulması ve oluşacak kur farklarının muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

Uygulamada Türkiye'de uluslararası ticarete finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi hususunda finansal kiralama ithalatta Türkiye'deki finansal kiralama şirketinin muhasebe uygulamalarında MSUGT tekdüzen sisteme göre bazı farklılıklar söz konusudur. Bunlardan birincisi; yurtiçi finansal kiralamada olduğu gibi kiralamaya konu varlığın öncelikli olarak finansal tabloda bir stok kalemi olarak tutulmadan "Kiralama Konusu Yapılmakta Olan Yatırımlar" olarak kaydedilmesi ve buradan da kiralama işlemiyle çıkarılmasıdır. İkinci farklılık ise kiralama başlangıcında hesaplanan faiz alacağı pasif karakterli bir hesap olarak aktif tarafta düzenleyici nitelikte tutulmasıdır. Daha önce MSUGT Tekdüzen Hesap Planına eklenen "124-224 Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-)" hesapları kullanılırken burada ana hesap olarak değil de "150 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar - T.P." ile "151 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar - Y.P." hesaplarının altında düzenleyici alt hesap olarak tutulmakta ancak bilançoda ana hesapmış gibi gösterilmektedir.

Üçüncü farklılık ise örneğin alacaklarda gecikme, fesih gibi durumlarda ekstra gelirlerin kayıtlarında birden fazla hesabın alternatif olmasıdır. Dördüncü farklılık ise kira alacaklarına ilişkin şüpheli hale getirme ve karşılık ayırmada ortaya çıkmaktadır. Uygulamada vadesi geçen riskli olarak addedilen kira alacaklarına bir bütün olarak bakıldığından dolayı söz konusu kira alacaklarının brüt tutarı üzerinden karşılık ayırma işlemi yapılırken önce sözleşme gereği alınan ipotekler, nakit blokaj, kefalet, çek-senetler vs. teminatlar göz önüne alınmakta; başlangıçta verilen dereceler ve yüzdelerle hesaplamalar yapılarak elde edilen tutarlar kira alacağından düşülmekte ve sonra da kalan net tutar üzerinden ilgili yönetmelikteki oranlara göre karşılık ayırma işlemi tamamlanmaktadır. Böylece brüt tutar üzerinden karşılık ayrılması halinde fazla gözükecek kanunen kabul edilmeyen giderlerini net tutar üzerinden karşılık ayırarak azaltmaktadırlar.

Bu çerçevede uluslararası ticarete finansal kiralama işlemlerine ve muhasebeleştirilmesine dair şu önerilerde bulunulabilir:

- Kiralama işleminin kaydında belirtildiği üzere “Kazanılmamış Faiz Gelirleri”ne ilişkin ayrı bir ana hesap, hesap planına eklenebilir. Yine ek gelirlerin kaydında birden fazla alternatif hesap yerine en azından hangisinin kullanılması gerektiği yönünde tebliğlerin yayımlanarak karışık bir uygulamadan kaçınılabilir. Karşılık ayırma hususunda mevzuat ile uygulama arasındaki (güvencelerin düşülmesi konusu) ayrık durum, örnek uygulamaları içeren tebliğ ve kurumsal yayınlarla giderilebilir.
- Uluslararası finansal kiralama işlemleri için Türkiye’deki finansal kiralama şirketinin muhasebe uygulamasında (özel durumlar da dâhil) nasıl bir yol izleyeceği yabancı paralı hesapları nasıl kullanacağına dair BDDK’nin hesap planı tebliği örneklerle desteklenebilir. Uygulamada her ne kadar BDDK, FKB üzerinden finansal kiralama şirketlere bazı konularda izlenecek yol ya da yöntemler hususunda bilgilendirse de buna dair araştırmacıların ve diğer bilgi kullanıcılarının daha geniş bilgi edinmesi adına örnek kayıtlar içeren yayınlar yapılmalıdır. FKB’nin web sitesine bakıldığında önerilen yayınlar arasında muhasebeleştirmeye dair güncel yayınların artırılması gerekmektedir. Hem yurtiçi hem de uluslararası finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde TÜRMOB gibi kuruluşların da destekleri alınarak yayınlar artırılabilir.
- Araştırmacı ve bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verilmesi hususunda uygulamanın nasıl yapıldığını daha detaylı olarak anlatılmasında ve sunulmasında sektörün akademisyenlere daha çok bilgi, sözleşme örnekleri vb. belgelere erişim desteği vermesiyle akademisyenlerin bu konuyu daha da aydınlatabilmelerine olanak sağlamalıdır. Bu konunun ileride ihracata dair işlemlerin de gerçekleştirilmesi ile daha çok araştırılmaya ve uygulamalı olarak sunulması gerekmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar

- Akgüç, Ö. (2013). *Dış Ticaret Finansmanı*, Genişletilmiş 2.Baskı, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Altıntaş, A. T. (2013). Türkiye Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Yabancı Para Cinsinden Yapılan Finansal Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 12(39), 103-123.
- Altıntaş, T., ve Sarı, E. S. (2012). KDV Oranlarındaki Değişikliğin Türk Finansal Kiralama Sektörüne Etkisi. *Mali Çözüm Dergisi*,(114), 85-97.
- Bennett, B. K. and Bradbury, M. E. (2003). Capitalizing Non-cancelable Operating Leases. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 14(2), 101-114.
- Bragg, S. M. (2010). *The Ultimate Accountants’ “Reference Including GAAP, IRS And Sec Regulations, Leases, And More”* (3 b.). John Wiley & Sons.

- Carter, L., Barger, T. and Kuczynski, I. (1996). *Leasing in Emerging Markets*. World Bank IFC Lessons of Experience Series; 3.
- Contino, R. M. (2002). *The Complete Equipment-Leasing Handbook "A Deal Maker's Guide with Forms, Checklists, and Worksheets"*. AMACOM American Management Association .
- Cornel, C., Ludovica, B., Dorel, M. and Alexandra, R. (2008). Leases in The Financial Statements Of Lessors. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series,, 17(3)*, 1098-1100.
- Crider, R., Preisler, M., Autin, E., Roth, S., Fulton, S., Swartzlander, J., ve Tharp, G. (2011). *Guidebook for Developing and Leasing Airport Property*. Airport Cooperative Research Program (ACRP).
- Ergül, N. and Akel, V. (2010). Finansal Kiralama Şirketlerinin Finansal Performansının TOPSIS Yöntemi ile Analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 12(3)*, 91-118.
- Franzen, L. A., Rodgers, K. R. and Simin, T. T. (2009). http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1452971 *Capital Structure and the Changing Role of Off-Balance-Sheet Lease Financing*.
- Hajej, Z., Rezg, N. and Gharbi, A. (2015). A Decision Optimization Model for Leased Manufacturing Equipment with Warranty under Forecasting Production/Maintenance Problem. *Mathematical Problems in Engineering, 2015(2015)*, 1-14.
- Hamilton, T. and Vang, D. O. (2008). Accounting for Operating Leases in Unit Valuation Appraisal. *Journal of Property Tax Assessment & Administration, 5(3)*, 25-35.
- Köksal, A. G. and Beller, B. (2013). Finansal Kiralama İşlemlerinin TMS 17, Vergi Mevzuatı, BDDK Tebliği Açısından İncelenmesi ve Muhasebe Uygulamaları. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 6(2)*, 150-171.
- Lightner, K. M., Bosco, B., DeBoskey, D. G. and Lightner, S. M. (2013). Accounting for Leases under the Forthcoming Exposure Draft. *The CPA Journal, Accounting & Auditing Standards Setting, 83(1)*, 16-27.
- Ljeskovic, A. and Poturak, M. (2014). Marketing Factors Affecting Leasing Selection in Bosnia and Herzegovina: Case Study on VB Leasing . *European Researcher, 77(6-2)*, 1142-1154.
- Mayes, D. G. and Nicholas, C. S. (1988). *The Economic Impact Of Leasing*. Macmillan Press.
- Patton, W. (2005). *Investing in Real Estate with Lease Options and "Subject-To" Deals*. John Wiley & Sons.
- Tiryaki, B. (2006). Leasing İşlemleri ile İlgili Avrupa Birliği Mevzuatının Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10(1-2)*, 227-251.
- Toroslu, M. V. (2006). Finansal Kiralama işlemlerinin Kiralayan Açısından Muhasebeleştirilmesi. *Leasing Dünyası 7(17)*.
- TÜİK. (2017). Türkiye İstatistik Kurumu.

3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu

4458 Sayılı Gümrük Kanunu

5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun

6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu

2012/3305 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar

Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve
İzahnamesi Hakkında Tebliğ

TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı

TMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı

TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı

TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı

Fatma PAMUKÇU – fpamukcu@marmara.edu.tr

Associate Professor Fatma Pamukçu received her BA in Business Administration, MA in Accounting and Finance, and PhD in Accounting and Finance from Marmara University. She is currently a faculty member in the Faculty of Business Administration at Marmara University. She teaches courses on financial accounting, cost accounting and international financial reporting standards at both the undergraduate and graduate levels. Her specific research fields are cost accounting, international accounting, accounting information system and international financial reporting standards.

Mehmet ÇAKMAK – mmehmetcakmak@gmail.com

Mehmet Çakmak graduated from Aksaray University, Department of Business Administration in 2009. In 2017 he completed his master's degree in International Business Management at Marmara University. He is currently working as a research assistant at the School of Applied Sciences at Gerede University, Abant İzzet Baysal University. His academic interests are international trade, logistics, payment and delivery forms (incoterms) in international trade general accounting, audit, cost and management accounting.

